

KANSAN ARKISTON STRATEGIA 2016-2020

Kansan Arkiston strategia 2016 - 2020 kirjaa arkiston tavoitteita sekä suuntaa toimintaa niiden saavuttamiseksi.

1. KANSAN ARKISTON TEHTÄVÄ

Kansan Arkisto palvelee tiedontarvitsijoita, hankkii, pysyvästi säilyttää ja tarjoaa käyttöön vasemmistolaisen työväenliikkeen ja kansalaisjärjestöjen aineistoja sekä edistää työväen historian ja kulttuurin tutkimusta. Kansan Arkiston toiminta-ajatuksena on palvella aineistonkäyttäjien lisäksi aineistonluovuttajia sekä arkisto- ja muistiorganisaatiokenttää.

Kansan Arkiston toiminta työväenliikkeen, työväestön ja kansalaisliikkeiden ja -toiminnan aineiston tallentajana on tärkeä osa kansallista ja jopa kansainvälistä kulttuuria. Vuonna 1945 perustetun arkiston toimialue on viimeisten vuosikymmenten aikana laajentunut. Arkistoon kerätään sekä työväen- ja kansalaisjärjestöjen arkistoja sekä erilaisten liikkeiden ja yhteisöjen sekä henkilöiden aineistoja.

Keskeisiä yhteistyökumppaneja ovat Kansallisarkisto ja muut yksityiset keskusarkistot sekä työväenmuistiorganisaatiot. Kansan Arkisto on aktiivisesti mukana arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteistyöverkostoissa. Sidosryhmäyhteistyötä tehdään lisäksi tiedemaailman ja tutkijoiden kanssa. Kansan Arkiston yhteistyökumppaneita ja palvelujen käyttäjiä ovat työväen- ja kansalaisjärjestöt, arkistoalan toimijat erityisesti muut yksityisarkistot, muistiorganisaatiot erityisesti työväenperinnetoimijat, tutkijat, media ja työväen-, henkilö- ja paikallishistoriaa sekä sukututkimusta harrastavat kansalaiset. Arkistopedagogian ja kansalaistieteen avulla pyritään tulevaisuudessa laajentamaan arkistotietoisuutta ja kehittämään arkiston yleisösuhdetta.

Aineistoa kootaan valtakunnallisella, maakunnallisella ja paikallisella tasolla. Kohteina voivat olla myös ulkomailla toimineet suomalaiset järjestöt ja yhteisöt. Toiminnan piiriin kuuluvat perinteisten paperiasiakirjojen lisäksi monenlaiset erityisaineistot sekä yhä enenevässä määrin sähköisessä muodossa olevat asiakirjat.

2. OMAT VAHVUUDET

Aineisto

Kansan Arkistossa oli edellisen strategiakauden lopussa 3800 hyllymetriä monipuolista aineistoa. Arkistossa on runsaasti ns. erityisaineistoja mm. valokuvia, äänitteitä, julisteita ja taidetta. Vuosittainen aineistonkartunta vaihtelee. Edellisellä kaudella vastaanotettiin vuosittain aineistoa 84,2 hyllymetriä vuodessa. Kokonaiskartunnan keskiarvo oli 70 hyllymetriä vuodessa. Tästä luvusta on vähennetty poistot. Aineistojen järjestäminen toteutetaan erillisen priorisointisuunnitelman mukaan. Suunnitelmassa on huomioitu mm. aineiston tutkimuksellinen arvo ja käyttörajoitukset. Järjestämisresurssit suunnataan tutkimuksen kannalta kiinnostaviin aineistoihin. Aineistoa järjestetään vuosittain noin 70 hyllymetriä.

Henkilökunta

Osaava ja riittävä henkilökunta on arkiston tärkein voimavara. Kansan Arkiston henkilökuntaan kuuluu seitsemän työntekijää. Arkistoaineiston määrä on moninkertaistunut ja toiminta monipuolistunut kaikilla alueilla. Henkilökunnan määrä ei ole lisääntynyt samassa suhteessa. Työssä tarvitaan arkisto-, informaatio-, ja atk-alan asiantuntemusta ja monipuolisia taitoja. Sähköisten aineistojen tallentaminen ja niihin kohdistuva tietopalvelu asettavat omat haasteensa.

Henkilöstöstä 2/3 on akateeminen koulutus ja suurimmalla osalla arkistoalan koulutus. Henkilökunnan jaksamiseen on panostettava. Keinoja tähän ovat mm. lisähenkilökunnan palkkaaminen, työn parempi organisoiminen ja työhyvinvoinnista huolehtiminen.

Asiakaspalvelu

Kansan Arkiston vahvuutena on asiakaslähtöisyys eli ystävällinen ja asiakkaiden ongelmiin paneutuva asiakaspalvelu. Asiakastytyväisyyskyselyillä parannetaan palvelua. Kansan Arkistolla oli valtionapuarkistojen kolmanneksi suurin asiakasmäärä vuonna 2013 tehdyn selvityksen mukaan. Vuonna 2015 arkistoon tehtiin hiukan vajaa 1200 tutkijakäyntiä. Huomion arvoista on, että asiakaspalvelua hoidetaan runsaasti myös sähköpostitse tai verkon kautta. Hyvän asiakaspalvelun lähtökohta on kokoelmien syvälinen tuntemus.

Arkisto palvelee niin paikanpäällä kuin verkossakin. Arkiston kuvailu- ja luettelointijärjestelmä sekä digitaalinen aineisto on osin käytettävissä verkkopalveluna ja osin paikanpäällä. Arkiston digitoidut kuvat on käytettävissä muistiorganisaatioiden yhteisessä Arjenhistoria –nettiportalissa.

Kansan Arkisto on mukana arkistojen yhteisessä hakemistopalveluhankkeessa eli Ahaa:ssa, joka otetaan käyttöön vuoden 2017 kuluessa. Ahaassa aineiston tiedonhaku tapahtuu muistiorganisaatioiden yhteisen asiakasportaalien Finna-palvelun kautta. Näin pyritään turvaamaan aineistojen parempi löydettävyys ja käytettävyys.

3. TOIMINTAYMPÄRISTÖN HAASTEET JA NIIHIN VASTAAMINEN

Suurimmat yksityisarkistokentän toimintaympäristön haasteet liittyvät uudistuvaan yksityisarkistojen valtionapulakiin ja rahoitukseen. Valtionavun osuus on ollut vuosittain hiukan alle 80 prosenttia arkistotoimen kokonaiskustannuksista. Uuden valtionapulain tuomia muutoksia ei tarkkaan tiedetä. Rahoituksen haasteisiin haetaan ratkaisua uusista rahoituslähteistä ja ennen kaikkea vanhojen ylläpidosta. Ensisijaisesti selvitetään arkisto- ja muistiorganisaatiokentän yhteishankkeiden soveltuvuus arkiston tarpeisiin erityisesti tietojärjestelmä- ja tilaratkaisujen osalta. Erityisesti yksityisten keskusarkistojen kanssa tehdään tiivistettyä yhteistyötä.

Hankinnan suhteen haasteena on, että yksityisarkistojen hankinta ja käsittely vaativat arkistolta suuren työpanoksen. Järjestöillä ja yksityishenkilöillä ei ole lakiin perustuvaa velvoitetta luovuttaa aineistojaan arkistoon ja siksi luottamuksellisten suhteiden luominen järjestökenttään ja sen toimijoihin on ensiarvoisen tärkeää ja vaatii jatkuvaa työtä.

Kansan Arkiston tallennusvastuulla on runsaasti sellaisia järjestöjä, joiden toiminta on joko passiivivaiheessa tai kokonaan lakannut. Sellaisten toimijoiden aineiston suhteen arkiston on otettava vastuu tai arvioitava säilytyskriteerit. Ellei aineisto täytä näitä kriteereitä sitä ei vastaanoteta. Arkistoon vastaanotettavan aineiston tulisi olla käyttökelpoista ja pysyvästi säilyvää. Arkisto ei voi ottaa vastaan esimerkiksi homeisia asiakirjoja tai vaikkapa teknisesti

vanhentunutta aineistoa. Hyvä arkistointi ei toimi päätearkistoon ulkoistettuna toimintona vaan koko asiakirjan elinkaari vaikuttaa säilyttämiseen, olipa kyse paperisesta tai sähköisestä aineistosta, mutta erityisesti sähköisen aineiston osalta korostetaan luovuttajien vastuuta omiin aineistoihinsa. Arvioinnissa on kuitenkin huomioitava, että sen hetkistä resurssikysymystä tärkeämpää on turvata juuri niiden ”kansan arkistojen” säilyminen.

Järjestöjä kannustetaan aktiivisemmin mukaan arkistointiin. Aineistojen sisällöistä paras asiantuntemus löytyy kentältä ja sitä tullaan entistä enemmän hyödyntämään. Kehitetään erilaisia yhteistyöprojekteja, kampanjoita ja uusia menetelmiä arkistoaineistojen ja muistitiedon keräämiseksi, tallentamiseksi ja järjestämiseksi. Järjestöjen mukaansaaminen edellyttää tiedotus- ja koulutustoiminnan lisäämistä.

Arkiston käyttäjäkuntaa pyritään laajentamaan arkistopedagogisella toiminnalla, jota on mm. Työväen Arkiston ja Työväenmuseo Werstaan kanssa yhteistyössä toteutettu 1917-1918 verkkosivusto, jossa esitellään koulujen ja oppilaitosten opetustyötä tukevia arkistoaineistoja. Sivusto on avattu ja sitä päivitetään koko ajan. Arkistopedagogian avulla pyrimme edistämään työväenhistorian ja -kulttuurin tuntemusta.

Aineistojen säilyvyys ja käytettävyys

Arkiston työntekijöiden vaativa tehtävä on tarjota tutkijoille mahdollisimman ehyt, olennaiseen keskittyvä ja asiakirjojen alkuperäistä käyttöä vastaava kokonaisuus, johon on helppo tutustua ja joka tarjoaa vastauksia tutkijoiden kysymyksiin. Kansan Arkisto edistää tieteellistä tutkimusta tutkijoiden kanssa tehtävän yhteistyön kautta.

Aineistojen säilyvyyden turvaamiseksi on säilytysolojen oltava kunnolliset. Kansan Arkisto toimii vuokratiloissa. Tutkijapalvelu ja yksi makasiini sijaitsevat Helsingin Hakaniemessä. Lisäksi arkistolaitokselta on vuokrattu kolme makasiinitilaa Työpajankadulta. Arkistolaitoksen vuokrasopimus päättyy vuonna 2018. Tiloja on kaikkiaan 1188 m², joista päätoimipaikassa 597 m².

Varsinaiset arkistomakasiinit täyttävät toimitilamääräyksen vaatimukset. Tilaratkaisujen haasteena on etämakasiinien vuokrasopimuksen eräänntyminen vuonna 2018. Jatkossa pyritään etsimään yhteisiä tilaratkaisuja muiden arkistojen kanssa.

Tutkijoille on varattu tutkijasali. Lisäksi tutkijapalvelulle on erillinen tila tutkijasalin vieressä. Työpajankadulta aineistoja noudetaan periaatteessa kerran viikossa, tarvittaessa useamminkin. Tutkijoiden käytössä olevien asiakirjojen varkauksia ja vahingoittamista pyritään estämään päivystäjän suorittamalla tarkkailulla. Arkiston käsikirjasto on suurimmaksi osin sijoitettu tutkijatiloihin.

Digitaalinen toimintaympäristö

Sähköisessä ympäristössä tuotetut syntysähköiset asiakirjat ja erityisaineistot asettavat uusia paineita arkistotyölle. Sähköistä aineistoa ei voi ottaa samalla lailla vastaan kuin perinteistä arkistoaineistoa. Sähköisen aineiston vastaanoton ongelmia ovat mm. puutteelliset metatiedot, liian pienet tiedostokoot sekä vanhentuneet tallennusformaatit ja -alustat. Digitaalisena aineistoa voidaan ottaa vastaan käyttökopioiksi KDK-standardisalkun mukaisissa formaateissa. Käyttökopioiden konvertointiin ei pystytä sitoutumaan. Digitaalisten käyttökopioiden hyväksyttävät formaatit ja tallennevälineet ohjeistetaan erikseen. Sähköisen aineiston vastaanottamiseen pyritään luomaan kustannustehokas tapa sekä selkeät ohjeet.

Aineistojen tarjoaminen internetin kautta on palvelumuoto, jota aineistojen käyttäjät yhä enenevässä määrin edellyttävät ja odottavat. Tällä hetkellä internetin kautta tarjotaan kuvia sekä tekstiasiakirjoja, tulevaisuudessa näiden lisäksi myös av-aineiston tarjonta internetin kautta toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. Digitaalisessa palvelutarjonnassa on huomioitava paitsi aineiston kuvailuun liittyvät seikat yhdessä erilaisten teknisten vaatimusten kanssa, myös tekijänoikeuteen ja henkilötietolakiin liittyvät rajoitukset.

Uudenlaisiin tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttää tiedon kuvailua entistä systemaattisemmin ja yhdenmukaisemmin. Kansallista arkistokuvailua ollaankin uudistamassa kansainväliset standardit huomioiden. Uudistuva kuvailukäytäntö otetaan käyttöön arkistojen yhteisessä Ahaa-hakemistopalvelussa. Ahaa-palvelu korvaa Kansan Arkiston vanhat tietokannat, joiden data konvertoidaan Ahaaseen. Ahaa hyödyntää Kansallisen Digitaalisen Kirjaston (KDK) puitteissa kehitettyjä yhteisiä ontologiapalveluita ja sen asiakaskäyttöliittymänä tulee toimimaan arkistoaineiston tarpeita vastaamaan räätälöity asiakasliittymä Finna. Finna mahdollistaa tiedonhaun kaikkien mukana olevien muistiperintöorganisaatioiden aineistoista yhdellä haulla. Uusi kuvailukäytäntö ja -ympäristö parantaa tiedonhallintaa, mutta etenkin siirtymävaiheessa vaatii entistä suurempaa panostusta osaamiseen. Ahaa-palvelun toiminnallisesta ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa asiakaskonsortio, jota johtaa Arkistolaitos. Kansan Arkisto osallistuu asiakaskonsortion toimintaan sekä AHAA:n ja uusien luettelointi- ja kuvailusääntöjen kehittämiseen. Ahaa otetaan käyttöön Kansan Arkistossa vuoden 2017 kuluessa.

Arkistossa turvataan myös sähköisen arkistoaineiston pitkäaikaissäilyvyys ja käytettävyys. KDK-hankkeen osana luodaan keskitetty PitkäAikaisSäilytysratkaisu eli PAS. PAS on tarkoitettu arkistojen, kirjastojen ja museoiden digitaalisessa muodossa oleville kulttuuriperintöaineistoille (asiakirjoille, valokuville, audiovisuaaliselle aineistolle, multimedialle, luettelointitiedoille, julkaisuille yms.). Laitteet, ohjelmistot ja tiedostomuodot vanhenevat, mutta tästä huolimatta informaation tulisi säilyä ymmärrettävänä. Pitkäaikaissäilytyksen osalta arkisto odottaa KDK:n tarjoaman ratkaisun valmistumista. Käyttökopioiden osalta arkisto etsii ratkaisua, jossa aineiston käyttökopioiden jako tapahtuu muualta kuin arkiston omalta palvelimelta.

Digitointihankkeet ja digitaalinen palvelutarjonta vaativat onnistuakseen suunnitelmallisuutta ja jatkuvia laite- ja ohjelmainvestointeja sekä konversioita. Erityisaineistojen säilytys ja tiedonhallinta vaativat jatkossa lisää resursseja, mm. koulutusta tulee lisätä.

Erityisaineistot

Digitoidut valokuvat ovat jatkossakin Akseli-tietokannassa ja sitä kautta Finnan piirissä. Kuvapalvelutoimintaa kehitetään Akseli-konsortion puitteissa mm. siirtymällä kritiikkiä herättäneen vesileiman käytöstä kansainvälisten Creative Commons (CC) – tekijänoikeusmerkintöjen käyttöön. Akseli-tietokannassa on paitsi arkiston digitoitu kuva- ja julisteaineisto, myös osa arkiston käsikirjaston luetteloista. "Arjenhistoria" -portaali mahdollistaa kuvien selaamisen ja tilaamisen myös verkon kautta ja parantaa olennaisesti kuvapalvelua. Kuva-arkistoyksikkö vastaa kuvakokoelmien järjestämisestä ja luetteloinnista. Useat isot kuvakokoelmat odottavat järjestämistä: mm. Satakunnan Työn kuva-arkisto tulee tarjoamaan merkittävää kuvatietoa järjestämistyön valmistuttua.

Kansan Arkiston äänitekokoelmasta on digitoimatta vielä 95 prosenttia. Laitteiden ja ohjelmistojen uusiminen ja vanhojen äänitteiden digitointi ovat käytettävyyden ja säilyvyyden edellytyksiä. Aineistoja digitoidaan tekijänoikeuksien puitteissa. Äänitteiden

hakujärjestelmän uusiminen on välttämätöntä aineistojen käytettävyyden ja palvelujen parantamiseksi.

Tiedotus- ja julkaisutoiminta

Kansan Arkisto seuraa medianäkyvyyttään kirjaamalla ylös kun arkisto tai sen aineistot tulevat näkyvästi esille mm. kirjallisuudessa, artikkeleissa, uutisissa, elokuvissa, dokumenteissa ja taideprojekteissa. Ajankohtaisista asioista viestitään mm. kotisivuilla, facebookissa, twitterissä ja postituslistoilla. Wikipediaa pyritään mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään aineistojen tunnetuksi tekemisessä.

Sidosryhmille suunnataan kysely, jolla kartoitetaan odotuksia arkiston viestinnän suhteen. Sen pohjalta laaditaan erillinen viestintäsuunnitelma. Kansan Arkisto julkaisee Työväen Arkiston, Työväenliikkeen kirjaston, Työväen Keskusmuseon ja Työväen Historian ja Perinteen Tutkimuksen Seuran kanssa Työväentutkimus-lehteä. Lehti ilmestyy kerran vuodessa teemanumerona, jossa esitellään historian, työväenperinteen ja työväenkulttuurin uusinta tutkimusta sekä alan laitosten toimintaa. Kansan Arkisto viestii myös Arjenhistoria-yhteisblogissa.

Tulevaisuus

Kansan Arkisto on kansallisesti ja kansainvälisesti tunnettu toimija, johon luotetaan. Arkisto vastaa omalta osaltaan merkittävän kulttuurihistoriallisen aineiston talteenotosta, säilyttämisestä ja käytettävyydestä.

Kansan Arkistolla on laaja, monipuolinen ja kattava lähdeaineisto omalta vastuualueeltaan. Arkisto tarjoaa tietoa etsiville lähdeaineistoa, joka rikastuttaa ja haastaa viranomaisaineistoja.

Kansalaisten arkistotietoisuus on lisääntynyt ja arkistopedagogiayhteistyön avulla on tavoitettu kokonaan uusia kohderyhmiä mm. koululaisia. Kirjastojen ja museoiden ohella arkistot ovat osa kansallista muistia. Arkistoon tuleminen kynnys on madaltunut.

Olemme Kansan Arkisto, joka kerää kansan arkistoja ja jonka aineistoja kansa käyttää.